

Следует признать, что созданы условия для проведения самостоятельных исследований в части правового регулирования лиц, участвующих в ОРД, и, на наш взгляд, представляется очевидным изменение правовых норм в части регламентации работы субъектов и участников ОРД для решения некоторых проблем, связанных с обеспечением оперативно-розыскной практики. Имеющиеся разработки показывают, как процесс совершенствования правового регулирования деятельности субъектов ОРД может оказать влияние на устранение ряда противоречий и неточностей в отдельных нормах законодательства, регулирующих их деятельность на основе выявленных закономерностей развития общества и государства.

Не отрицая важности принятия новых норм в законодательном регулировании общественных отношений, на наш взгляд, является необходимым принятие развернутой новой правовой модели субъектов и участников ОРД, соответствующей перспективам развития оперативно-розыскной практики, направленной на решение социальных задач на более качественном уровне.

Говоря о концепции уже дополненного Закона «Об оперативно-розыскной деятельности», следует обратить внимание на основную идею, заключающуюся в обеспечении безопасности прав и свобод субъектов и участников ОРД, а также человека и гражданина от преступных посягательств. Предложенная система взглядов на новый подход в законодательном регулировании должна быть подкреплена развернутым описанием ее структурных элементов, выразившихся в описанной системе и структуре субъектов и участников ОРД.

Сілаєў С. А.

ЗАБАРОНА ПРАВАКАЦЫІ ЗЛАЧЫНСТВАЎ І КАМПРАМІС У БАРАЦЬБЕ СА ЗЛАЧЫННАСЦЮ (АБ ЛАТЭНТАЙ КАЛІЗІІ НОРМАЎ АПЕРАТЫЎНА-ВЫШУКОВАГА І КРЫМІНАЛЬНАГА ЗАКАНАДАЎСТВА)

Раскрыццё і расследаванне некаторых высокалатэнтных злачынстваў амаль немагчыма без адпаведнага аператыўна-вышуковага суправаджэння. Даванне і атрыманне хабару, пасрэдніцтва ў хабарніцтве ды шмат якія іншыя грамадска небяспечныя праявы ў гаспадарчай сферы і ў сферы дзяржаўнага кіравання часцей за ўсё раскрываюцца менавіта аператыўным шляхам. Паколькі аператыўна-вышуковая дзейнасць па самой сваёй сутнасці з'яўляецца канспіратыўнай і, адпаведна, схаванай ад грамадскага кантролю, яе ажыццяўленне патрабуе дадатковых гарантый законнасці, сярод якіх цэнтральнае месца займае

забарона правакацыі (ч. 8 арт. 5 Федэральнага закона ад 12 жніўня 1995 г. № 144-ФЗ «Аб апэратыўна-вышуковай дзейнасці», ч. 2 арт. 14 Закона Рэспублікі Беларусь ад 15 ліпеня 2015 г. № 307-3 «Аб апэратыўна-вышуковай дзейнасці»). Гэтая забарона тлумачыцца не толькі меркаваннямі абстрактнага гуманізму або рэлігійна-філасофскімі ідэямі прынцыповай недапушчальнасці «ўвядзення ў спакусу», але і цалкам рацыянальнымі матывамі, уключаючы неабходнасць забеспячэння публічных інтарэсаў: дазволіць праваахоўным органам выкарыстанне метаду правакацыі азначала б стымуляваць іхнюю пагоню за колькаснымі паказчыкамі, якіх лягчэй за ўсё дасягнуць, змагаючыся са злачыннасцю «ў штучна створаных умовах», тады як сапраўдныя злачынцы займаліся б сваёй супрацьпраўнай дзейнасцю далей.

Але, дапускаючы ў пэўных межах выкарыстанне тайных метадаў збірання доказнай інфармацыі па крымінальных справах, амаль усе дзяржавы (зноў-такі маючы на мэце павышэнне эфектыўнасці барацьбы з найбольш латэнтнымі праявамі злачыннасці) ідуць на пэўны кампраміс з некаторымі са злачынных элементаў. Крымінальныя кодэскі Расіі (заўвагі да артыкулаў 291, 291.1 і 291.2) і Беларусі (заўвагі да артыкулаў 431 і 432) прадугледжваюць, сярод іншага, магчымасць звальнення ад крымінальнай адказнасці асоб, якія далі хабар або пасрэднічалі ў хабарніцтве, у абмен на садзейнічанне ў выкрыцці дадзенага факту карупцыі. Пры гэтым у Расійскай Федэрацыі сфера прымянення дадзенай формы кампрамісу стала пашыраецца: аналагічныя імператывыя падставы вызвалення ад крымінальнай адказнасці прадугледжваюцца таксама дзеля асоб, якія ўчынілі камерцыйны падкуп (артыкулы 204–204.2), аказалі супрацьпраўны ўплыў на рэзультаты афіцыйнага спартыўнага змагання або відовішняга камерцыйнага конкурсу (арт. 184), заключылі картэльнае пагадненне (арт. 178) і г. д.

На нашу думку, гэтыя, на першы погляд, «ліберальныя» меры з флёрам «гуманізму» з'яўляюцца куды больш небяспечнымі для людскіх правоў і рэжыму законнасці, чым самі па сабе «антыліберальныя» апэратыўна-вышукковыя захады, бо гэты «кампраміс» (які, дарэчы, носіць выразна аднабокi характар, не мае дастатковага крыміналагічнага абгрунтавання і ўжо па гэтай прычыне з'яўляецца непрымальным, аб чым мы пісалі раней – гл.: Сілаеў С. А. Кампраміс у крымінальна-прававым процідзеянні хабарніцтву патрабуе перагляду // Государственно-правовое регулирование интеграционных процессов на постсоветском пространстве. – Витебск: ВГУ им. П. М. Машерова, 2012. – С. 244–246) можа быць выкарыстаны як магчымасць абысці забарону правакацыі і, адпаведна, спрычыніцца да рэлятывізацыі і паступовага анулявання гэтае забароны. Гутарка ідзе аб тым, што

паасобных нядобрасумленныя працаўнікі аператыўных падраздзяленняў праваахоўных органаў могуць, карыстаючыся з гэтых заахвочальных нормаў-заўваг, пасылаць сваіх агентаў да «нялюбых» чыноўнікаў або прадпрымальнікаў з заданнем схіліць іх да атрымання хабару, камерцыйнага подкупу ці заключэння картэльнага пагаднення, пасля чаго гэтыя агенты будуць «добраахвотна» заўляць аб факце, які меў месца (зразумела, не ў якасці асоб, што ўдзельнічалі ў аператыўна-вышуковым мерапрыемстве, а ў якасці асоб, што ўчынілі злачынства, але маюць права на вызваленне ад крымінальнай адказнасці). Бяспрэчна, гэтакія «аператыўныя» з’яўляюцца найгрубейшым парушэннем заканадаўства аб аператыўна-вышуковай дзейнасці. Але латэнтнасць іх яшчэ вышэйшая за латэнтнасць хабарніцтва ці таго ж крымінальнага манапалізму. Адсюль вынікае, што кампраміс у барацьбе са службовай і гаспадарчай злачыннасцю ў тым выглядзе, у якім ён сягоння замацаваны ў крымінальным законе, не толькі не вырашае праблему, але замест гэтага стварае яшчэ большую праблему злоўжыванняў функцыямі аператыўна-вышуковых апаратаў.

Заўважым, што ў Расіі гэтая латэнтная калізія паміж фармальнай забаронай правакацыі ў Законе аб аператыўна-вышуковай дзейнасці і яе фактычным «сарамлівым дазволам» у Крымінальным кодэксе РФ дадаткова абвастраецца ў сувязі з тым, што Федэральны закон ад 4 мая 2011 г. № 97-ФЗ вярнуў у нашае заканадаўства пасрэдніцтва ў хабарніцтве як самастойны склад злачынства, але канстытутыўнай прыкметай дадзенага складу з’яўляецца значны памер хабару. Правапрымяняльная практыка ўспрыняла гэтую навелу як дэкрыміналізацыю пасрэдніцтва ў даванні ці атрымання хабару на суму да 25 000 расійскіх рублёў уключна. Гэта было фактычна пацверджана Федэральным законам ад 3 ліпеня 2016 г. № 324-ФЗ, які ўвёў прывілеяваныя склады дробнага хабарніцтва (арт. 291.2 КК) ды дробнага камерцыйнага подкупу (арт. 204.2 КК), якія прадугледжваюць у якасці выканаўчых дзеянняў толькі даванне і атрыманне подкупу (хабару), памер якога не перавышае 10 000 расійскіх рублёў, але не пасрэдніцтва ва ўчыненні гэтых дзеянняў. Гэтае рашэнне заканадаўцы стварае ўмовы не толькі для далейшай інстытуцыяналізацыі карупцыі, але таксама і для далейшай эрозіі забароны правакацыі ўчынення злачынстваў, бо цяпер прафесіянальным «карупцыйным брокерам» і правакатарам дробнага хабарніцтва наогул няма чаго лякацца: яны нават не вызваляюцца ад крымінальнай адказнасці за свае дзеянні, а не падлягаюць ёй.

Беручы пад увагу ўсё выкладзенае вышэй, лічым такую сітуацыю цалкам непрымальнай і выступаем за хутчэйшае скасаванне заўваг да артыкулаў 204–204.2, 291–291.2, 178, 184 КК РФ.